

ارائه مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان)

مهیار نورعلی^۱، افسانه زمانی مقدم^۲، غلامرضا معمارزاده تهران^۳

۲۹

دوره ۱۲، شماره ۱، پیاپی ۲۹

بهار ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۶/۱۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۳/۲۰

صص: ۳۶۰-۳۲۷

شابا چاپی: ۵۵۹۹-۲۳۲۷

رتبه علمی

ب

پژوهشی، صنعت کوهی در
JOURNALS.MSRT.IR

چکیده
پژوهش حاضر ارائه مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان) است. روش این تحقیق از نظر هدف کاربردی است و به روش اکتشافی انجام شده است. نحوه گردآوری داده‌ها به روش آمیخته (کمی و کیفی) صورت گرفته است و ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه با خبرگان با انجام مصاحبه‌های تخصصی به روش دلفی، و پرسشنامه می‌باشد. پس از طریق اجرای پرسش‌نامه، تحلیل داده‌ها در بخش کیفی به روش کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) و در بخش کمی تجزیه و تحلیل داده‌های جمع آوری شده، به دو روش توصیفی و استنباطی از طریق نرم افزار SPSS 16 و Smart PLS انجام شد. در این تحقیق برای توصیف داده‌ها از آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد فراوانی، جدول توزیع فراوانی، ترسیم نمودارها و همچنین توصیف ویژگی‌های پاسخ دهندگان به پرسشنامه استفاده گردید. و در تحلیل استنباطی به روش تحلیل عاملی، به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد. نتایج نشان داد مولفه‌های: اصول و کاربرد، اشکال خصوصی سازی، زمینه‌های کاربرد، انگیزه‌های خصوصی سازی، اهمیت نقش خصوصی سازی، موانع خصوصی سازی، و در نهایت عوامل تسهیل کننده کاربرد خصوصی سازی، به دلیل آنکه هیچ یک بار عاملی کمتر از ۰/۳۰ نداشت، از روند تحلیل عاملی حذف نگردیدند و در نهایت هر ۷ مولفه، با شاخص‌های آن‌ها، تحت عنوان ابعاد و مولفه‌های مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان) مورد پذیرش قرار گرفت. شاخص‌های برازش الگو در تحلیل عاملی، برازش الگو را تأیید می‌نمایند.

کلیدواژه‌ها: خصوصی سازی، استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی، سازمان بنیاد مستضعفان.

DOR: 20.1001.1.23295599.1403.12.1.14.2

۱. دانشجوی دکتری رشته مدیریت دولتی، گرایش توسعه و تطبیقی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد امارات، امارات.

۲. گروه مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

afz810@gmail.com

۳. گروه مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۱- مقدمه

توسعه اقتصادی از اهداف مهم کلان اقتصادی هر کشور است. زیرا برای افزایش سطح رفاه افراد هر کشور باید شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی بهبود یابند که این مهم جز در سایه رشد و توسعه اقتصادی کشور میسر نیست. در دنیای امروز که کشورهای در حال توسعه شکاف بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را به خوبی درک کرده‌اند، جنبش عظیمی در کشورهای جهان سوم برای از بین بردن این شکاف اقتصادی بوجود آمده است. در این خصوص، مردم کشورهای در حال توسعه خواهان زندگی همانند مردم کشورهای توسعه یافته هستند، بنابراین به این کشورها مهاجرت می‌کنند یا می‌کوشند که کشورهای خود را به سطح کشورهای توسعه یافته برسانند. بنابراین به توسعه اقتصادی و در کنار آن به توسعه مالی^۱ اهمیت زیادی داده می‌شود. توسعه اقتصادی از اهداف مهم کلان اقتصادی هر کشور است. زیرا برای افزایش سطح رفاه افراد هر کشور باید شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی بهبود یابند که این مهم جز در سایه رشد و توسعه اقتصادی کشور میسر نیست. در دنیای امروز که کشورهای در حال توسعه شکاف بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را به خوبی درک کرده‌اند، جنبش عظیمی در کشورهای جهان سوم برای از بین بردن این شکاف اقتصادی بوجود آمده است. در این خصوص، مردم کشورهای در حال توسعه خواهان زندگی همانند مردم کشورهای توسعه یافته هستند، بنابراین به این کشورها مهاجرت می‌کنند یا می‌کوشند که کشورهای خود را به سطح کشورهای توسعه یافته برسانند. بنابراین به توسعه اقتصادی و در کنار آن به توسعه مالی^۲ اهمیت زیادی داده می‌شود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، اوضاع نابسامان واحدهای بزرگ صنعتی، کشاورزی و مالی کشور، دولت را بر آن داشت تا مبتنی بر قانون "حفاظت و توسعه صنایع ایران" شرکت‌های زیادی را تحت پوشش قرار داده و ملی کند. سابقه مالکیت دولتی در صنایع و گسترش دخالت دولت در اقتصاد در دوران پیش از انقلاب و شدت بی‌حد و حصر این روند در دوران پس از آن به ناکارایی شدید اقتصادی منجر شد به طوری که در پایان جنگ تحمیلی کاهش مسئولیت‌های اقتصادی دولت و واگذاری شرکت‌های دولتی مورد توجه خاص قرار گرفت.

1 Financial Development

2 Financial Development

(دانش فرد، ۱۳۹۵). سیاست های کلی اصول ۴۴ شامل ۵ بند می باشد که در دو مرحله در تاریخ ۸۴/۳/۱ و بند ج آن در تاریخ ۸۵/۴/۱۰ ابلاغ گردید. نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است؛ بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه آهن و مانند اینهاست که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می شود که مکمل فعالیت های اقتصادی دولتی و تعاونی است. مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود مورد حمایت قانونی جمهوری اسلامی است. تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می کند. (کاظم زاده ۱۳۸۸). حجم عظیمی از سهام شرکت های دولتی مشمول واگذاری به جای آنکه به سمت بخش خصوصی کارآمد هدایت شود، به سمت سازمان ها و نهادهای طلب کار از دولت یا شبه دولتی ها منتقل شده اند. بخشی از آنها قسطی است و پول جدیدی را جذب و به گردش نیا نداخته، بخشی از سهام نیز با قیمت مناسب ارائه نشده، بخشی از سهام به گونه ای واگذار شده که با مدیریت خصوصی همراه نشده و همچنان دولت عهده دار اکثریت سهام و مدیریت شرکت هاست. این وضعیت ناشی از نبود یک استراتژی مشخص در مورد واگذاری شرکت های دولتی و به طور کلی نداشتن تئوری مشخصی درباره خصوصی سازی است. لذا سهم بخش خصوصی چندان افزایشی نداشته است. شایان ذکر است طبق محاسبات شاخص ترکیبی سهم بخش خصوصی از اقتصاد ملی، در سال ۱۳۸۶ و به واسطه ابلاغ سیاست ها شاهد جهش قابل توجهی در شاخص ترکیبی بودیم ولی مجدداً روند شاخص ترکیبی افت کرده و طی سالهای اخیر نوسانی بوده است. با توجه به شواهد گفته شده و آنچه که در ادامه تحت عنوان ادبیات و پیشینه پژوهش مطرح خواهد شد پژوهش حاضر در صدد است تا به ارائه مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی در سازمان بنیاد مستضعفان، بپردازد.

۲. مروری بر ادبیات نظری

تعاریف خصوصی‌سازی

از خصوصی‌سازی و چپستی آن تعاریف زیادی به عمل آمده است که ذیلاً به برخی از آنها اشاره می‌شود:

- "فرایندی است که در آن دولت، با هدف افزایش کارایی به واگذاری بخشی از فعالیت‌ها یا بنگاه‌های تحت مالکیت خود به بخش خصوصی اقدام می‌کند"^۱
- خصوصی‌سازی به معنی برقراری نظام جدید بر اساس مکانیزم‌های بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف اقتصاد است. خصوصی‌سازی در شکل ظاهری عبارتست از فرایندی که طی آن وظایف و تاسیسات بخش دولتی به بخش خصوصی انتقال داده می‌شود. اما خصوصی‌سازی در حقیقت به اشاعه فرهنگی در کلیه سطوح جامعه اطلاق می‌گردد که دستگاه قانون‌گذاری، قوه قضاییه، مجریه و تمامی آحاد یک کشور باور نمایند که کار بخش خصوصی را باید به بخش خصوصی واگذار کرد (کابلی زاده، ۱۳۹۴).
- خصوصی‌سازی عبارت از بوجود آمدن نظام اقتصادی جدید بر اساس بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف اقتصادی می‌باشد (بارباس، ۲۰۰۶)^۲.
- شوارتز: "خصوصی‌سازی به معنای ایجاد اقتصادی جدید بر اساس بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف اقتصادی است".

شواهد و تجربیات خصوصی‌سازی

پس از جنگ جهانی دوم دخالت دولت‌ها در اقتصاد به حدی افزایش یافت که دولت در اغلب اقتصادهای آزاد و مختلط مشابه اقتصاد برنامه‌ای، از طریق اهرم‌های اجرایی خود (بنگاه‌های دولت) نقش فعالی به خود گرفت (کمیجانی، ۱۳۹۳). تا این که با آغاز دهه ی ۱۹۷۰ مشکلات و ناکامی‌های اقتصادی جهان غرب زمینه را برای طرح انتقادات و شک و تردید نسبت به دخالت دولت در مسائل اقتصادی فراهم ساخت. طی سال‌های پس از جنگ جهانی دوم، کشورهای اروپایی تجارب کاملی

1 Beltratti et al

2 Barabas

از اداره شرکت های دولتی و انحصارات ملی به دست آوردند. اصل این تجارب که در عدم کارایی شرکت های دولتی خلاصه می شد، باعث شد شعار ملی کردن به ضد ملی کردن و بازگشت به مکانیزم بازار تبدیل شود (متوسلی، ۱۳۹۱). بدین ترتیب مجادلات نظری در محافل علمی در مورد دخالت دولت و متقاعد شدن مدیران و تصمیم گیران اجرایی و سیاسی کشورها نسبت به تخصیص غیر بهینه و ناکارآمد منابع تولید در اثر گسترش حجم دولت و بروز اختلالات در ابعاد مختلف اقتصادی، فکر و ایده بازنگری را در سهم و اندازه دخالت دولت جدی تر نمود و بار دیگر تئوری های کلاسیک توانست گوی سبقت را از تئوری های رقیب بریابد. سرانجام در پایان دهه ۱۹۷۰ و آغاز دهه ۱۹۸۰ در انگلستان و در پی آن در سایر کشورهای صنعتی توسعه یافته و برخی کشورهای در حال توسعه، بحث سیاست خصوصی سازی و کاهش حجم دخالت دولت به منظور رفع اختلالات به طور جدی مورد توجه قرار گرفت. اوج توجه به این موضوع در میان کشورهای در حال توسعه، هم زمان با شکست امپراتوری سوسیالیستی بود. در کشورهای در حال توسعه، افزایش کارایی تخصیص منابع، استفاده بهینه از منابع مالی شرکت ها، کاهش حجم دخالت دولت در اقتصاد، سپردن تخصیص منابع به مکانیزم خود سامان بخش بازار، مقابله با نقدینگی سرگردان در اقتصاد، ایجاد فضای رقابتی و امن برای سرمایه گذاری های بورکراسی گسترده اداری، اجرایی، عدم کارایی، بدهی های سنگین خارجی، تورم مستمر دو رقمی و کسری شدید بودجه و مشکلات عدیده دیگری مخالفتهای شدیدی را بر علیه دیوان سالاری دولتی^۱ پیش آورده و در نتیجه ایده خصوصی سازی به مفهوم واگذاری فعالیت های اقتصادی به مکانیزم بازار بوجود می آید (همتی و همکاران، ۱۳۹۰).

خصوصی سازی در کشورها را از دیدگاه اقتصادی

خصوصی سازی در کشورها را از دیدگاه اقتصادی می توان از سه جنبه مورد نظر قرار داد: خصوصی سازی در کشورهای پیشرفته سرمایه داری، خصوصی سازی در کشورهایی با اقتصاد متمرکز، و خصوصی سازی در کشورهای جهان سوم.

۱. **خصوصی سازی در کشورهای پیشرفته سرمایه داری:** در کشورهای پیشرفته، نهادهای سازمان یافته بازار آزاد به صورت گسترده و با سابقه طولانی وجود دارد. نهادهای قانونی با چارچوبی معین، بازار سهام پیشرفته، بانک های سرمایه گذاری و تکنولوژی پیشرفته

1 Governmental bureaucracy

قابل رقابت و نیروی کار ماهر و نظایر اینها ابزار موجود در اجرای سریع و صحیح خصوصی سازی شرکت های دولتی است. بخش دولتی در این کشورها اغلب نقش تکمیلی داشته و در جهت رفع نواقص بازار شکل گرفته اند و فعالیت های گسترده دولت در شکل تکمیلی اقتصاد آزاد وجود دارد. (همتی و همکاران، ۱۳۹۰).

۲. **خصوصی سازی در کشورهایی با اقتصاد متمرکز:** خصوصی سازی در کشورهایی با برنامه ریزی متمرکز آغازی برای فعالیت های بازار و حاکمیت مکانیزم قیمت ها است و با هدف تغییر نظام از یک اقتصاد متمرکز دستوری به اقتصاد آزاد مورد عمل قرار می گیرد. در این کشورها تصمیم به واگذاری شرکت های دولتی به مردم نیازمند ایجاد نهادهای قانونی، اداری و مالی، روابط و ضوابط اقتصاد آزاد، شکل دادن به یک نظام سیاسی اقتصادی برای حقوق مالکیت خصوصی شکل گیری بازار بورس، حذف سازمان های مانع و جایگزین نهادهای مناسب و به طور کلی تغییر و دگرگونی ساختاری در تمامی زمینه های ارزشی قانونی است.

۳. **خصوصی سازی در کشورهای جهان سوم:** توجه به خصوصی سازی در کشورهای جهان سوم اغلب متأثر از فشارهای مستقیم و غیر مستقیم سازمان های بین المللی از جمله بانک جهانی و صندوق بین المللی پول می باشد. این نهادهای بین المللی اعطای اعتبارات و وام های بین المللی را منوط به اصلاحات و تعدیل اقتصادی در چارچوب خصوصی سازی می نمایند. بنابراین دستیابی کشورهای جهان سوم به سرمایه گذاری نهادهای خصوصی و شرکت های فراملیتی و رفع موانع ارزی، تجاری و سرمایه گذاری در این کشورها منوط به پذیرش خصوصی سازی می باشد. گسترش بورکراسی اداری، کسری بودجه، بدهی های خارجی عامل دیگری در قبول شرایط اقتصادی است. (همتی و همکاران، ۱۳۹۰).

اهداف خصوصی سازی

خصوصی سازی می تواند اهداف متعدد و گوناگونی مطابق با خصوصیات هر کشوری داشته باشد به معنی آنکه برای هر کشوری جهت تحقق یکی از اهداف آن کشور می تواند اجرا شود. ولی به طور کل می توان به اهداف اقتصادی آن نظیر جلوگیری از بکار گیری امکانات تولیدی در بخش دولتی به

منظور افزایش بازدهی یا تولید و تقویت بازار سرمایه در چارچوب نظام بازار آزاد و افزایش درآمدهای ارزی و اهداف دیگر مثل مردمی کردن مالکیت صنعتی، جلوگیری از تمرکز سرمایه در یک قطب و زمینه سازی برای تحقق اقتصاد آزاد یا لیبرال (نلیس، ۱۹۹۲)^۱، اشاره کرد. اهداف خصوصی سازی در هر کشور با توجه به سیاست ها، برنامه های اقتصادی و راهبردهای کلی جامعه مشخص می شود. در کشورهای توسعه یافته، دولتها از اجرای فرایند خصوصی سازی به دنبال دستیابی به اهدافی همچون افزایش کارایی، کسب درآمد و کاهش بار مالی هستند. در حالیکه در کشورهای در حال توسعه با توجه به وجود مشکلات و تنگناهای بیشتر، اهداف متعدد دیگری از جمله استفاده از منابع مالی شرکتها، کاهش حجم دخالت دولت در اقتصاد، سپردن تخصیص منابع به ساز و کار خودسامان بخش بازار، مقابله با نقدینگی سرگردان اقتصاد، ایجاد فضای رقابتی امن برای سرمایه گذاری های بلندمدت، دستیابی به مهارتهای نوین مدیریت، دسترسی به سرمایه و تکنولوژی خارجی و توزیع ثروت و درآمد بین اقشار مختلف جامعه نیز دنبال می شود (متوسلی، ۱۳۹۱). به طور کلی مهمترین اهداف خصوصی سازی کاهش اندازه بخش دولتی و انتقال مالکیت، افزایش کارایی، کاهش کسری بودجه ناشی از پرداخت یارانه و کمک به جبران زیان شرکتهای دولتی، مقررات زدایی و اصلاح قوانین، افزایش رقابت، ایجاد انگیزه در کارکنان شرکتها و گسترش بازار سرمایه است (نظری، ۱۳۹۰).

روش های خصوصی سازی

روشی را که هر کشوری بر اجرای طرح خصوصی سازی خود اعمال می کند بیش از هر چیز بستگی به اهداف و امکانات آن کشور در اجرای این برنامه دارد. روش های متداول و مرسوم را میتوان در دو دسته کلی مورد بررسی قرار داد. یکی خصوصی سازی همراه با واگذاری مالکیت و دوم خصوصی سازی بدون واگذاری مالکیت. در حال حاضر در کشور ما تنها از طریق بورس و مزایده عمل خصوصی سازی صورت می پذیرد. لکن برای آنکه خصوصی سازی هر چه بهتر صورت پذیرد باید اقدامات زیر به طور همزمان به عمل آیند: (رحیمی بروجردی، ۱۳۹۱).

- تقویت حقوق مالکیت خصوصی، تغییر ساختار شرکتها، آزادسازی و مقررات زدایی، اصلاح مقررات، اصلاح ساختار مالی (به ویژه بازار سرمایه) و بازار نیروی کار؛

1. Nellis, 1992

- تشویق و هدایت در جهت توسعه بخش خصوصی به منظور تحریک رقابت و ورود تولید کنندگان به بازار؛
- واگذاری موسسات عمومی دولتی به بخش خصوصی (تغییر مالکیت).
به طور کلی تعریف نقش و مسئولیتهای دولت به نوبه خود متضمن بازسازی فعالیتها و رویه های آن است. در نظام بازار، دولت نمی تواند به طور موثر از نظام سلسله مراتبی مدیریت استفاده کند. کارایی به مذاکره، انگیزش، تصمیم گیری مشارکتی و هماهنگی بستگی دارد و این در نظام سلسله مراتبی مدیریت قابل تحقق نیست. (پرکوپنکو، ۲۰۱۶)^۱.
- بنابراین تغییرات ساختاری در شرکتهای خصوصی شده الزاماً باید شامل تغییر در ساختار سازمانی و ایجاد ساختارهای افقی، غیرمتمرکز، فرایندی و تیمی که موجب نوآوری، خلاقیت و رقابت هستند، باشد. دولتها معمولاً از تکنیکهای زیر برای خصوصی سازی استفاده می نمایند: (مگینسون، ۲۰۱۵)^۲.
- **فروش دارایی:** در روش فروش دارایی، دولت مالکیت موسسات دولتی را به یک شرکت خصوصی موجود یا به یک گروه کوچک از سرمایه گذاران می فروشد.
- **خصوصی سازی با انتشار سهام:** در این روش، دولت سهام دارایی را در بازار سرمایه دولتی، هم به صورت خرده فروشی و هم به شرکتهای سرمایه گذاری خصوصی می فروشد. این روش انتشار سهام، بزرگترین و از نظر اقتصادی مهم ترین روش خصوصی سازی در بین دیگر روش هاست.
- **خصوصی سازی به روش وچر (خصوصی سازی انبوه):** این روش شبیه خصوصی سازی از طریق انتشار سهام است. با این تفاوت که در این روش، سهام مالکیت به طور گسترده توزیع می شود. به هر حال در این روش، دولت اسناد هزینه را بیشتر بین شهروندان توزیع می کند. بنابراین در این روش نهایتاً دارایی به شهروندان داده می شود. اسناد هزینه تا اندازه ای مانند سهام هستند که با قیمت خیلی پایین تر از سهام عرضه می شوند.

1 Megginson

2 Prkvpnk

• خصوصی سازی به روش فروش سهام به مدیریت یا کارکنان: بسیاری از کشورها به منظور انتقال مالکیت بنگاههای دولتی به کارکنان و مدیران، این روش را بکار گرفته اند. بدین ترتیب بر مقاومت در برابر خصوصی سازی، غلبه شده و اجرای فرایند تسهیل می شود (پرکوپنکو، ۲۰۱۶).

اینکه چه روش خصوصی سازی انتخاب شود عمدتاً یک بحث سیاسی است. اما به جایگاه ذینفعان تاثیر گذار در فرایند اخذ تصمیم برای خصوصی سازی، نیز بستگی دارد. مثلاً سطح پایین توانمندی کارکنان در شروع فرایند، روش بالا به پایین را مقدور می سازد. در حالی که این روش در جایی که کارکنان قوی تر هستند امکان پذیر نیست (هاریس، ۲۰۱۴).

سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱

با توجه به اصل ۴۴ قانون اساسی و مفاد اصل ۴۳ و به منظور:

- شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی.
  - گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به منظور تأمین عدالت اجتماعی.
  - ارتقاء کارآیی بنگاه های اقتصادی و بهره وری منابع مادی و انسانی و فن آوری.
  - افزایش رقابت پذیری در اقتصاد ملی.
  - افزایش سهم بخش های خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی.
  - کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت های اقتصادی.
  - افزایش سطح عمومی اشتغال.
  - تشویق اقشار مردم به پس انداز و سرمایه گذاری و بهبود درآمد خانوارها.
- همچنین مقرر می گردد:

الف- سیاست های کلی توسعه بخش های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی

۱- دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل ۴۴ را ندارد و موظف است هر گونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت های قبلی و بهره برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل ۴۴ نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج ساله چهارم (سالیانه حداقل ۲۰٪ کاهش فعالیت) به بخش های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند.

۱ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۳/۰۹/۲۱

با توجه به مسئولیت نظام در حسن اداره کشور، تداوم و شروع فعالیت ضروری خارج از عناوین صدر اصل ۴۴ توسط دولت، بنا به پیشنهاد هیأت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی برای مدت معین مجاز است.

اداره و تولید محصولات نظامی، انتظامی و اطلاعاتی نیروهای مسلح و امنیتی که جنبه محرمانه دارد، مشمول این حکم نیست.

۲- سرمایه‌گذاری، مالکیت و مدیریت در زمینه‌های مذکور در صدر اصل ۴۴ قانون اساسی به شرح ذیل، توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی مجاز است:

۲-۱- صنایع بزرگ، صنایع مادر (از جمله صنایع بزرگ پایین دستی نفت و گاز) و معادن بزرگ (به استثنای نفت و گاز).

۲-۲- فعالیت بازرگانی خارجی در چارچوب سیاست‌های تجاری و ارزی کشور.

۲-۳- بانک‌داری توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تعاونی سهامی عام و شرکت‌های سهامی عام مشروط به تعیین سقف سهام هر یک از سهامداران با تصویب قانون.

۲-۴- بیمه.

۲-۵- تأمین نیرو شامل تولید و واردات برق برای مصارف داخلی و صادرات.

۲-۶- کلیه امور پست و مخابرات به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.

۲-۷- راه و راه آهن.

۲-۸- هواپیمایی (حمل و نقل هوایی) و کشتیرانی (حمل و نقل دریایی)

سهام بهینه بخش‌های دولتی و غیردولتی در فعالیت‌های صدر اصل ۴۴، با توجه به حفظ حاکمیت دولت و استقلال کشور و عدالت اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی، طبق قانون تعیین می‌شود.

ب- سیاست‌های کلی توسعه بخش تعاونی

۱- افزایش سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور به ۲۵٪ تا آخر برنامه پنج‌ساله پنجم.

۲- اقدام مؤثر دولت در ایجاد تعاونی‌ها برای بیکاران در جهت اشتغال مولد.

- ۳- حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی ها از طریق روش هایی از جمله تخفیف مالیاتی، ارائه تسهیلات اعتباری حمایتی به وسیله کلیه مؤسسات مالی کشور و پرهیز از هرگونه دریافت اضافی دولت از تعاونی ها نسبت به بخش خصوصی.
- ۴- رفع محدودیت از حضور تعاونی ها در تمامی عرصه های اقتصادی از جمله بانکداری و بیمه.
- ۵- تشکیل بانک توسعه تعاون با سرمایه دولت با هدف ارتقاء سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور.
- ۶- حمایت دولت از دستیابی تعاونی ها به بازار نهایی و اطلاع رسانی جامع و عادلانه به این بخش.
- ۷- اعمال نقش حاکمیتی دولت در قالب امور سیاستگذاری و نظارت بر اجرای قوانین موضوعه و پرهیز از مداخله در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی ها.
- ۸- توسعه آموزش های فنی و حرفه ای و سایر حمایت های لازم به منظور افزایش کارآمدی و توانمندسازی تعاونی ها.
- ۹- انعطاف و تنوع در شیوه های افزایش سرمایه و توزیع سهام در بخش تعاونی و اتخاذ تدابیر لازم به نحوی که علاوه بر تعاونی های متعارف امکان تأسیس تعاونی های جدید در قالب شرکت سهامی عام با محدودیت مالکیت هر یک از سهامداران به سقف معینی که حدود آن را قانون تعیین می کند، فراهم شود.
- ۱۰- حمایت دولت از تعاونی ها متناسب با تعداد اعضاء.
- ۱۱- تأسیس تعاونی های فراگیر ملی برای تحت پوشش قرارداد سه دهک اول جامعه به منظور فقرزدایی.
- ج- سیاست های کلی توسعه بخش های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت ها و بنگاه های دولتی
- د- سیاست های کلی واگذاری
- ۱- الزامات واگذاری
- ۱-۱- توانمندسازی بخش های خصوصی و تعاونی بر ایفای فعالیت های گسترده و اداره بنگاه های اقتصادی بزرگ.
- ۱-۲- نظارت و پشتیبانی مراجع ذیربط بعد از واگذاری برای تحقق اهداف واگذاری.

۳-۱- استفاده از روش های معتبر و سالم واگذاری با تأکید بر بورس، تقویت تشکیلات واگذاری، برقراری جریان شفاف اطلاع رسانی، ایجاد فرصت های برابر برای همه، بهره گیری از عرضه تدریجی سهام شرکت های بزرگ در بورس به منظور دستیابی به قیمت پایه سهام.

۴-۱- ذینفع نبودن دست اندرکاران واگذاری و تصمیم گیرندگان دولتی در واگذاری ها.

۵-۱- رعایت سیاست های کلی بخش تعاونی در واگذاری ها.

۲- مصارف درآمدهای حاصل از واگذاری:

وجوه حاصل از سهام بنگاه های دولتی به حساب خاصی نزد خزانه داری کل کشور واریز و در قالب برنامه ها و بودجه های مصوب به ترتیب زیر مصرف می شود:

۱-۲- ایجاد خود اتکایی برای خانواده های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی.

۲-۲- اختصاص ۳۰٪ از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی های فراگیر ملی به منظور فقرزدایی.

۳-۲- ایجاد زیربناهای اقتصادی با اولویت مناطق کمتر توسعه یافته.

۴-۲- اعطای تسهیلات (وجوه اداره شده) برای تقویت تعاونی ها و نوسازی و بهسازی بنگاه های اقتصادی غیردولتی با اولویت بنگاه های واگذار شده و نیز برای سرمایه گذاری بخش های غیردولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه یافته.

۵-۲- مشارکت شرکت های دولتی با بخش های غیردولتی تا سقف ۴۹٪ به منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه یافته.

۶-۲- تکمیل طرح های نیمه تمام شرکت های دولتی با رعایت بند الف این سیاست ها.

ه- سیاست های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار

۱- تداوم اعمال حاکمیت عمومی دولت پس از ورود بخش های غیردولتی از طریق سیاستگذاری و اجرای قوانین و مقررات و نظارت به ویژه در مورد اعمال موازین شرعی و قانونی در بانک های غیردولتی.

۲- جلوگیری از نفوذ و سیطره بیگانگان بر اقتصاد ملی.

۳- جلوگیری از ایجاد انحصار، توسط بنگاه های اقتصادی غیردولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات.

۳. روش شناسی پژوهش

روش پژوهش

هدف پژوهش حاضر ارائه مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان) است. روش این تحقیق از نظر هدف کاربردی است و به روش اکتشافی انجام شده است. و نحوه گردآوری داده‌ها به روش آمیخته (کمی و کیفی) صورت گرفته است و ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه با خبرگان با انجام مصاحبه‌های تخصصی به روش دلفی و در بخش کمی نیز از روش تحلیل استنباطی و توصیف داده‌ها و استفاده از تحلیل عاملی، برای تحلیل داده‌های پرسشنامه و ارائه نتایج استفاده خواهد شد.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه گیری

در بخش کیفی جامعه آماری شامل خبرگان (مدیران، کارآفرینان برتر و اساتید دانشگاه‌ها) بوده که تعداد ۱۸ تا ۲۰ نفر از استاز مدیران بخش صنعت، خدمات و کشاورزی خصوصی سازی شده (۱۰ سال اخیر) (مدیران ارشد و میانی) می‌باشد که از سوابق اجرایی در سطوح تصمیم‌گیری برخوردار بوده و به اصطلاح خبرگان آگاه نام دارند، برای نمونه انتخاب می‌شوند و تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از هر مصاحبه عمیق با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ادامه خواهد یافت و تا سطح اشباع نظری ادامه می‌یابد. در بخش کمی جامعه آماری کمی شامل مدیران بخش صنعت، خدمات و کشاورزی خصوصی سازی شده (مدیران ارشد و میانی) و نیز اساتید دانشگاهی مرتبط با این حوزه پژوهشی می‌شود. در این بخش پرسشنامه توزیع شده جمعا جامعه آماری تعداد ۴۵۴ نفر را تشکیل می‌دهد. جهت محاسبه حجم نمونه از یکی از پر کاربردترین روش‌ها یعنی فرمول کوکران^۱ استفاده شد. لذا بر همین اساس، حجم نمونه به تعداد ۲۱۷ نفر در این پژوهش همکاری کردند.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به ادبیات و مبانی نظری، تدوین فرضیه‌ها و ارائه الگوی اولیه موضوع از روش‌های کتابخانه‌ای (مطالعه‌ی کتاب‌ها، مقالات، مجلات،

1 Cochran formula

طرح‌های پژوهشی و بانک‌های اطلاعاتی (ایترنتی) و همچنین دو پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است.

۳-۴- روایی و پایایی ابزار گردآوری داده‌ها

روایی پرسشنامه: از آن جا که محتوای پرسشنامه، مولفه‌هایی را نشان می‌دهد که دارای بالاترین ضریب اهمیت می‌باشند، با توجه به تایید سوالات توسط خبرگان، روایی محتوای پرسشنامه مورد تایید قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه: در ابتدا جهت انجام آزمون‌های آماری، جهت تایید قابلیت اعتماد یا پایایی پرسشنامه کرونباخ آلفا محاسبه شده است. کرونباخ آلفا برای سنجش میزان تک بعدی بودن نگرش‌ها، قضاوتها و سایر مقولاتی که اندازه‌گیری آنها آسان نیست به کار می‌رود. هر قدر همبستگی مثبت بین سوالات بیشتر شود، میزان کرونباخ آلفا بیشتر خواهد شد و بالعکس هر قدر واریانس میانگین سوالات بیشتر شود آلفای کرونباخ کاهش پیدا خواهد کرد. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که ضریب آلفای کل پرسشنامه ۰/۹۸ می‌باشد که ابزار استفاده شده از پایایی مطلوبی برخوردار است.

۳-۵- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، در بخش کیفی با استفاده از نرم افزار MAXQDA و در بخش کمی به دو روش توصیفی و استنباطی از طریق نرم افزار SPSS 16 و Smart PLS انجام می‌شود. در این تحقیق برای توصیف داده‌ها از آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد فراوانی، جدول توزیع فراوانی، ترسیم نمودارها و همچنین توصیف ویژگی‌های پاسخ دهندگان به پرسشنامه استفاده می‌گردد. و در تحلیل استنباطی به روش تحلیل عاملی، به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته خواهد شد.

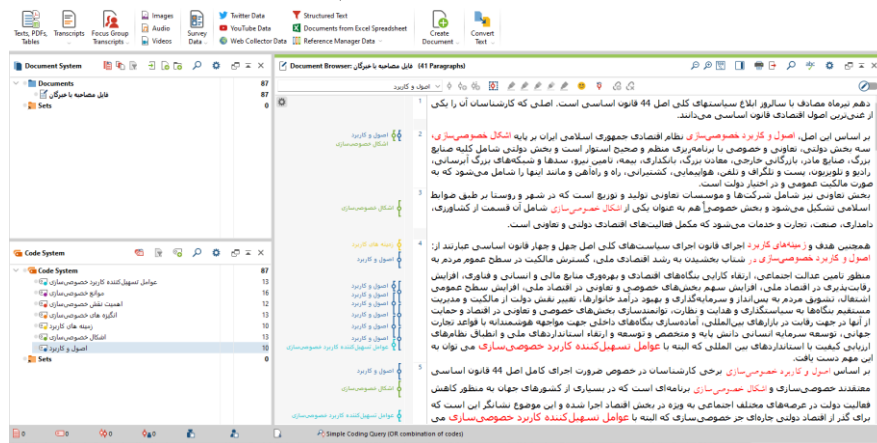
۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱- بخش اول - تجزیه و تحلیل بخش کیفی

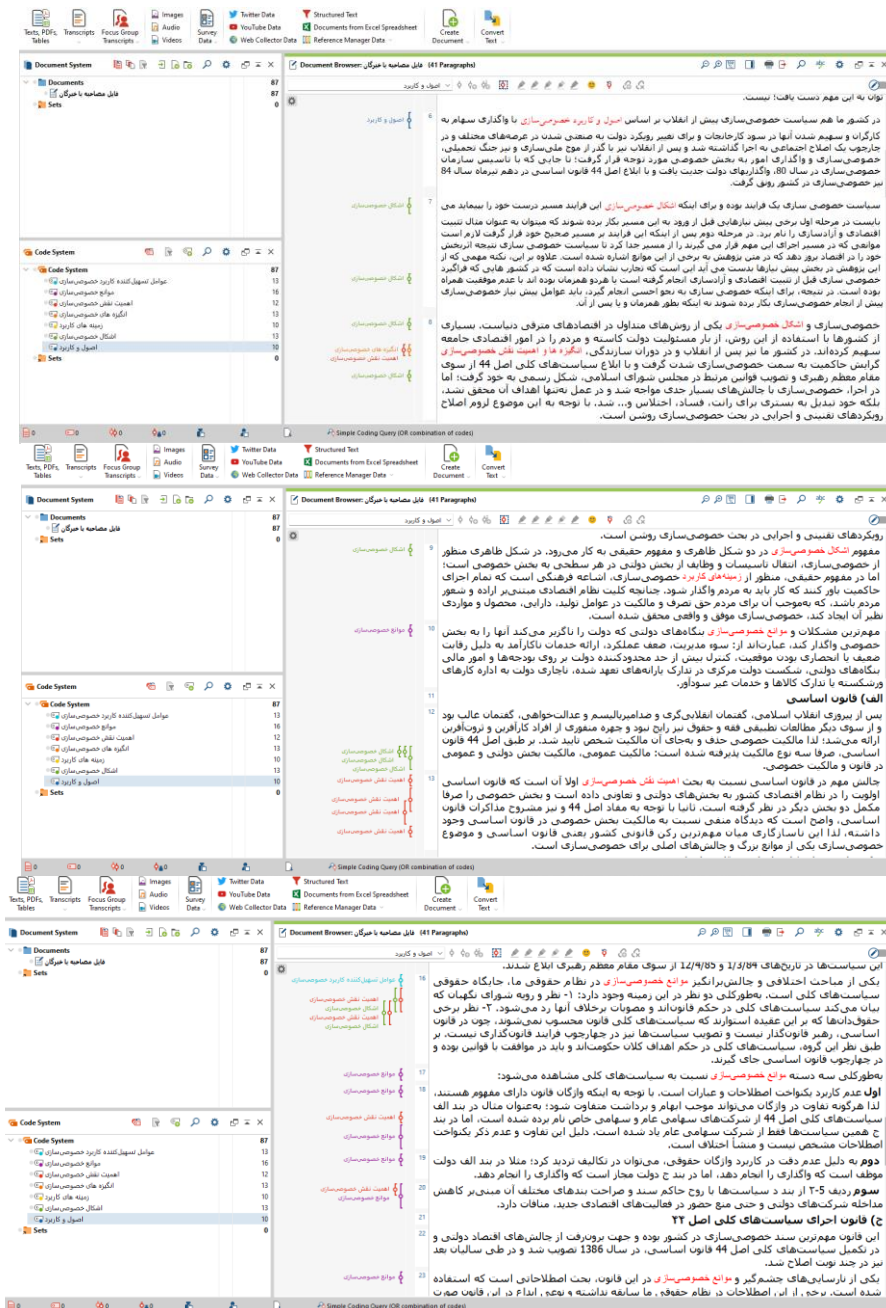
۴-۱-۱- توصیف آماری مصاحبه با خبرگان و صاحب نظران در بخش کیفی

با توجه به پیشنهاد صاحب‌نظران و خبرگان و همچنین موافقت اساتید راهنما و مشاور، مولفه‌های استخراج شده با عناوین ذیل، جهت بررسی مولفه‌ها و شاخص‌های خصوصی‌سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان)، مورد ارزیابی قرار گیرد. در ادامه جمع‌بندی نظرات تخصصی خبرگان و صاحب نظران را به تفکیک ابعاد و مولفه‌های مختلف ملاحظه می‌کنید:

شکل ۱۰- تصاویر کدگذاری از محیط نرم افزار MAXQDA

ارائه مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد ... / نوعی و همکاران

فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی

The image displays three sequential screenshots of a document browser interface, likely used for text analysis. Each screenshot shows a document with highlighted text and a sidebar with a 'Code System'.

Screenshot 1 (Top): Shows a document with highlighted text in purple and orange. The sidebar includes a 'Code System' with categories like 'فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی' and 'Sets'. The main text discusses the importance of the 'Fajr' group in the Islamic Republic of Iran, mentioning its role in the Islamic Revolution and its current status as a prominent group.

Screenshot 2 (Middle): Shows a document with highlighted text in purple and orange. The sidebar includes a 'Code System' with categories like 'فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی' and 'Sets'. The main text discusses the importance of the 'Fajr' group in the Islamic Republic of Iran, mentioning its role in the Islamic Revolution and its current status as a prominent group.

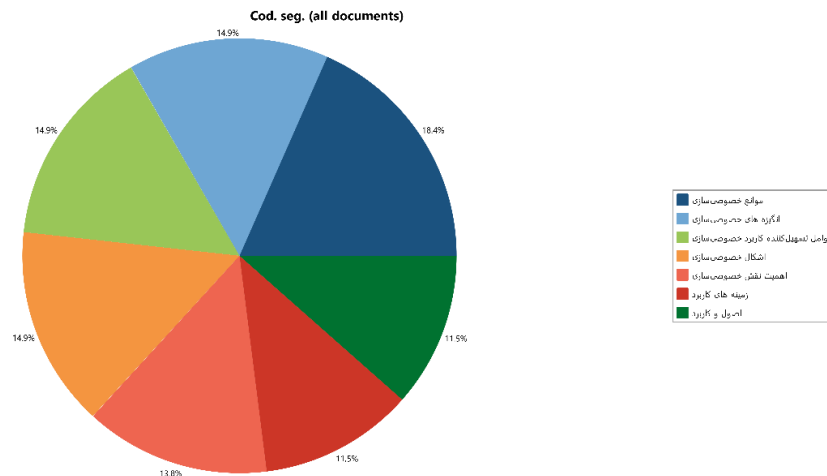
Screenshot 3 (Bottom): Shows a document with highlighted text in purple and orange. The sidebar includes a 'Code System' with categories like 'فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی' and 'Sets'. The main text discusses the importance of the 'Fajr' group in the Islamic Republic of Iran, mentioning its role in the Islamic Revolution and its current status as a prominent group.

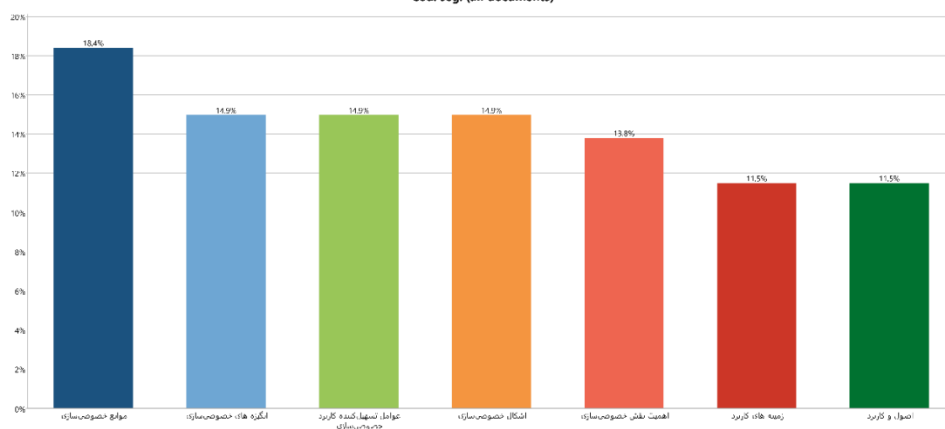
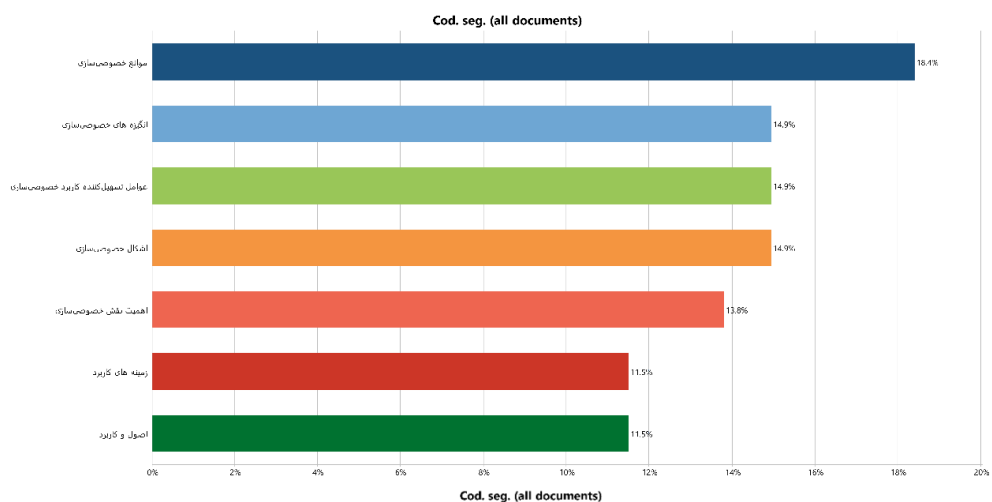
جدول ۱۹- جمع‌بندی نظرات تخصصی خبرگان و صاحب‌نظران بر اساس کدگذاری به تفکیک مولفه‌ها

عنوان مولفه شناسایی شده	فراوانی	درصد	درصد (بررسی شده معتبر)
موانع خصوصی‌سازی	۱۶	۱۸,۳۹	۱۸,۳۹
انگیزه های خصوصی‌سازی	۱۳	۱۴,۹۴	۱۴,۹۴
عوامل تسهیل‌کننده کاربرد خصوصی‌سازی	۱۳	۱۴,۹۴	۱۴,۹۴
اشکال خصوصی‌سازی	۱۳	۱۴,۹۴	۱۴,۹۴
اهمیت نقش خصوصی‌سازی	۱۲	۱۳,۷۹	۱۳,۷۹
زمینه های کاربرد	۱۰	۱۱,۴۹	۱۱,۴۹
اصول و کاربرد	۱۰	۱۱,۴۹	۱۱,۴۹
کل (بررسی شده)	۸۷	۱۰۰	۱۰۰
گم شده	۰	۰	-
کل	۸۷	۱۰۰	-

نمودار ۱- نمودارهای دایره ای، ستونی و استوانه ای جمع‌بندی نظرات تخصصی خبرگان و

صاحب‌نظران بر اساس کدگذاری به تفکیک مولفه‌ها

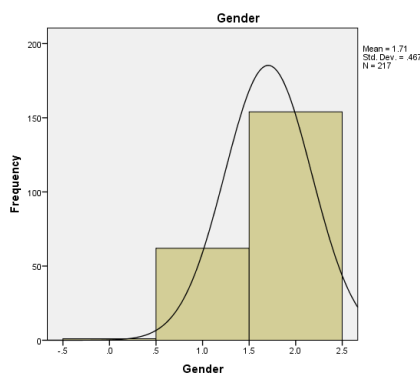
در نهایت بر اساس نظر صاحب نظران و خبرگان: مولفه اصول و کاربرد، مولفه اشکال خصوصی سازی، مولفه زمینه های کاربرد، مولفه انگیزه های خصوصی سازی، مولفه اهمیت نقش خصوصی سازی، مولفه موانع خصوصی سازی، و در نهایت مولفه عوامل تسهیل کننده کاربرد خصوصی سازی؛ به عنوان مولفه ها و شاخص های خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان)، جهت ارزیابی در بخش کمی، مورد تائید قرار گرفت.

۴-۲- بخش دوم - تجزیه و تحلیل بخش کمی

۴-۲-۱- توصیف داده ها

تعداد آزمودنی در این تحقیق شامل ۲۱۷ نفر بوده است که ویژگی های جمعیت شناختی آنها به صورت زیر می باشد:

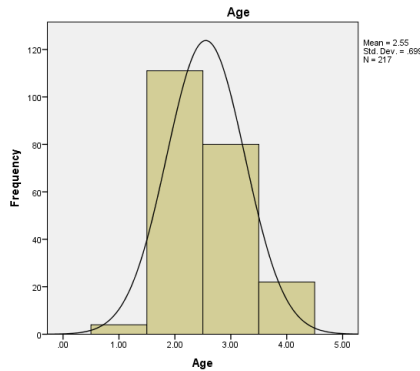
جنسیت

نمودار ۱- توزیع فراوانی نمونه برحسب جنسیت پاسخ دهندگان

بررسی انجام شده در زمینه جنسیت پاسخ دهندگان منتخب در نمونه نشان می دهد: ۳۰ درصد پاسخگویان (۶۳ نفر) مرد، و ۷۰ درصد پاسخگویان (۱۵۴ نفر) زن هستند؛ بنابراین پاسخ دهندگان زن فراوانی بیشتری در این پژوهش دارند. جداول و شکل های زیر نشان دهنده توزیع فراوانی پاسخ دهندگان برحسب جنسیت است.

سن

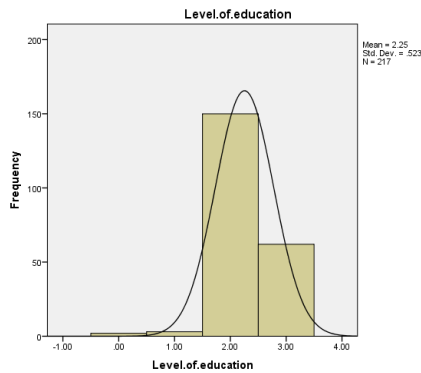
نمودار ۲- توزیع فراوانی نمونه برحسب سن پاسخ دهندگان

بررسی انجام شده در زمینه سن پاسخ دهندگان منتخب در نمونه نشان می دهد: ۴ درصد سن پاسخ دهندگان بین ۲۰-۳۰ سال (۱ نفر)، ۵۱ درصد سن پاسخ دهندگان بین ۳۱-۴۰ سال (۱۱۱ نفر)، ۳۶ درصد سن پاسخ دهندگان بین ۴۱-۵۰ سال (۸۰ نفر)، ۱۰ درصد سن پاسخ دهندگان بین ۵۰ به بالا سال (۲۲ نفر)،

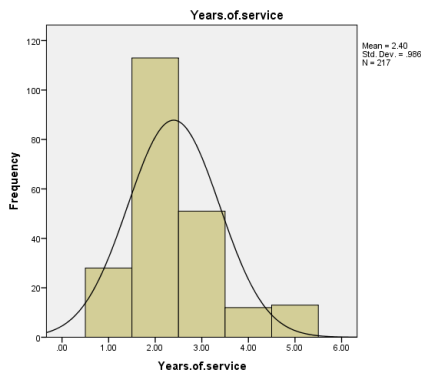
می‌باشد. جداول و شکل‌های زیر نشان‌دهنده توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب سن است.

سطح تحصیلات

بررسی انجام‌شده در زمینه سطح تحصیلات پاسخ‌دهندگان منتخب در نمونه نشان می‌دهد: ۳ درصد پاسخ‌دهندگان ۵ نفر) دارای تحصیلات لیسانس، ۶۹ درصد پاسخ‌دهندگان (۱۵۰ نفر) دارای تحصیلات فوق لیسانس ۲۸ درصد پاسخ‌دهندگان (۶۲ نفر) دارای تحصیلات دکتری، می‌باشند. جداول و شکل‌های زیر نشان‌دهنده توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب سطح تحصیلات است.

نمودار ۴- توزیع فراوانی نمونه برحسب سطح تحصیلات

نمودار ۴- توزیع فراوانی نمونه برحسب سابقه خدمت

سابقه خدمت

بررسی انجام‌شده در زمینه سابقه خدمت پاسخ‌دهندگان منتخب در نمونه نشان می‌دهد: ۱۳ درصد پاسخ‌دهندگان (۲۸ نفر) زیر ۵ سال، ۵۲ درصد پاسخ‌دهندگان (۱۱۳ نفر) ۶ تا ۱۰ سال، ۲۴ درصد پاسخ‌دهندگان (۵۱ نفر) ۱۱ تا ۱۵ سال، ۶ درصد پاسخ‌دهندگان (۱۲ نفر)

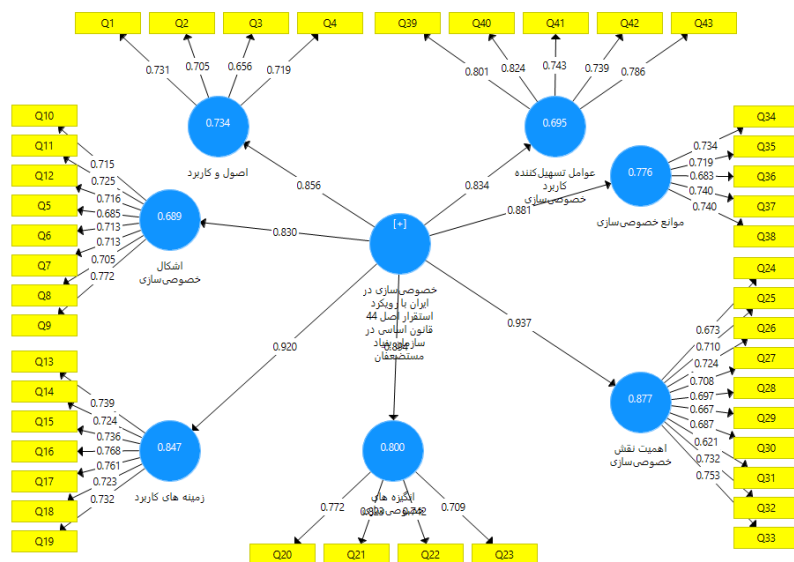
نفر) ۱۶ تا ۲۰ سال، ۶ درصد پاسخ دهندگان (۱۳ نفر) ۲۱ سال به بالا، سابقه خدمت دارند. جداول و شکل های زیر نشان دهنده توزیع فراوانی پاسخ دهندگان برحسب سابقه خدمت است.

۴-۲-۲- تجزیه و تحلیل استنباطی داده ها

جهت بررسی و تعیین مدلی مناسب برای تعیین مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان) از روش تحلیل عاملی استفاده شد که فرآیند انجام کار و نتایج آن را در ذیل ملاحظه می فرمائید. اگر بار عاملی کمتر از ۰٫۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف نظر می شود. بار عاملی بین ۰٫۳ تا ۰٫۶ قابل قبول است و اگر بزرگتر از ۰٫۶ باشد خیلی مطلوب است. (کلاين، ۱۹۹۴).

نمودار تحلیل عاملی شاخص های خصوصی سازی در سازمان بنیاد مستضعفان با رویکرد استقرار

اصل ۴۴ قانون اساسی

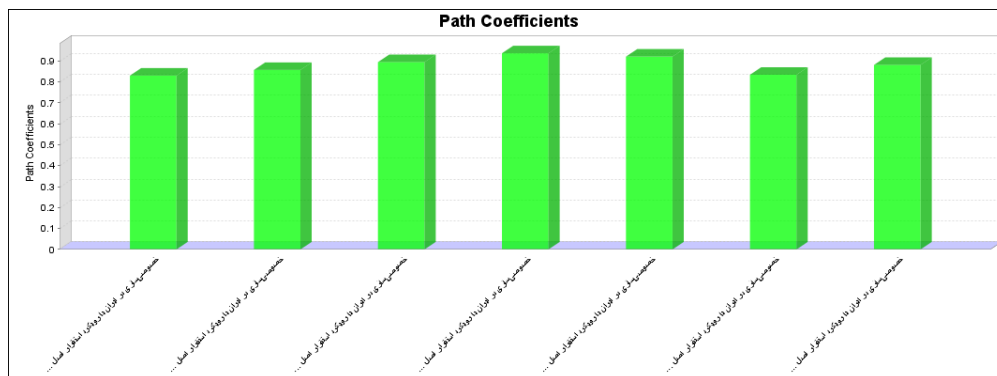

همانطور که در جدول فوق نشان داده شده است، مولفه اصول و کاربرد، مولفه اشکال خصوصی سازی، مولفه زمینه های کاربرد، مولفه انگیزه های خصوصی سازی، مولفه اهمیت نقش خصوصی سازی، مولفه موانع خصوصی سازی، و در نهایت مولفه عوامل تسهیل کننده کاربرد خصوصی سازی؛ هیچ یک از آن ها بارعاملی کمتر از ۰,۳ نداشتند لذا از روند تحلیل عاملی حذف نمی گردند و در روند تحلیل باقی می ماندند. در ادامه، بارعاملی مدل به تفکیک مولفه ها در جدول ذیل آمده است:

جدول معناداری بارهای عاملی و ضریب مسیر شاخص های خصوصی سازی در سازمان بنیاد مستضعفان با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی

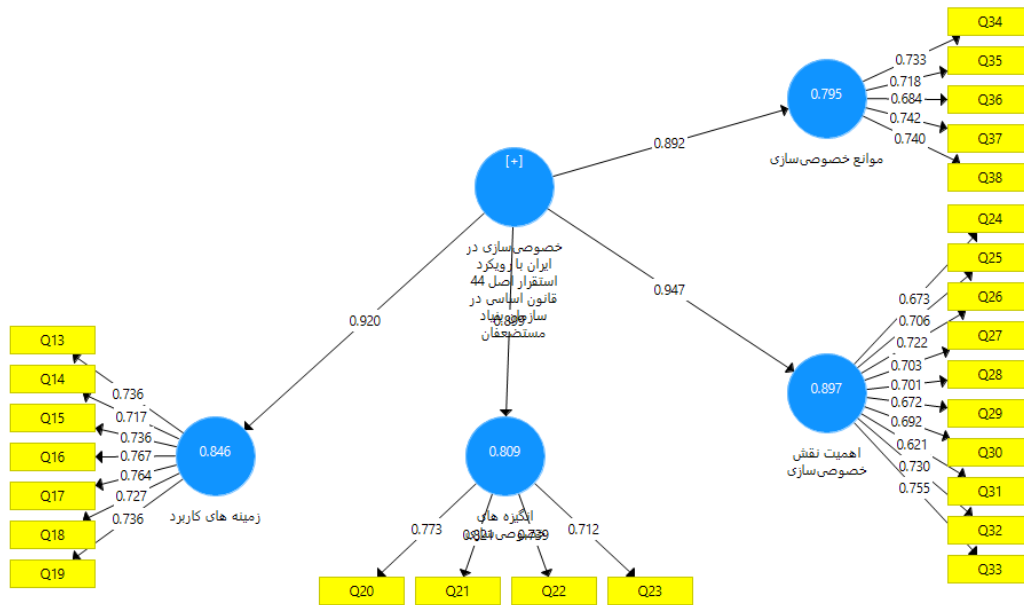
ردیف	مولفه	بارعاملی	ضریب مسیر	معناداری
۱	مولفه اصول و کاربرد	۰,۷۳۴	۰,۸۵۶	
۲	مولفه اشکال خصوصی سازی	۰,۶۸۹	۰,۸۳۰	
۳	مولفه زمینه های کاربرد	۰,۸۴۷	۰,۹۲۰	
۴	مولفه انگیزه های خصوصی سازی	۰,۸۰۰	۰,۸۹۴	معنادار
۵	مولفه اهمیت نقش خصوصی سازی	۰,۸۷۷	۰,۹۳۷	
۶	مولفه موانع خصوصی سازی	۰,۷۶۶	۰,۸۸۱	
۷	مولفه عوامل تسهیل کننده کاربرد خصوصی سازی	۰,۶۹۵	۰,۶۹۵	

نمودار ۷- ضریب مسیر خروجی تحلیل عاملی

همانگونه که در مدل تحلیل عاملی اکتشافی ملاحظه شد، از مولفه‌هایی که معرف شاخص‌های تعیین مدل خصوصی‌سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان) بود، به دلیل آنکه هیچ یک از مولفه‌ها بار عاملی کمتر از ۰٫۳ نداشت، از روند تحلیل عاملی حذف نگردیدند و با توجه به اینکه کلیه گویه‌های باقیمانده بزرگتر از ۰٫۳ بود، مدل «مطلوب» است. در ادامه محقق با حذف مرحله‌ای مولفه‌های با بارهای عاملی ۰٫۶ و کمتر، به دنبال رتبه‌بندی مجدد شاخص‌ها با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و دستیابی به مدل «خیلی مطلوب» می‌باشد. نتایج را در نمودارهای ذیل ملاحظه می‌فرمائید.

نمودار مدل تحلیل عاملی (تأییدی مرحله دوم) شاخص‌های خصوصی‌سازی در سازمان بنیاد مستضعفان با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی، با حذف بارهای عاملی ۰٫۶ و کمتر

جدول اولویت مولفه‌ها بر اساس بارعاملی هر مولفه در مدل تحلیل عاملی تأییدی مرحله دوم

ردیف	اولویت	مولفه	بارعاملی
۱	اولویت اول	مولفه اهمیت نقش خصوصی‌سازی	۰٫۸۹۷
۲	اولویت دوم	مولفه زمینه‌های کاربرد	۰٫۸۴۶

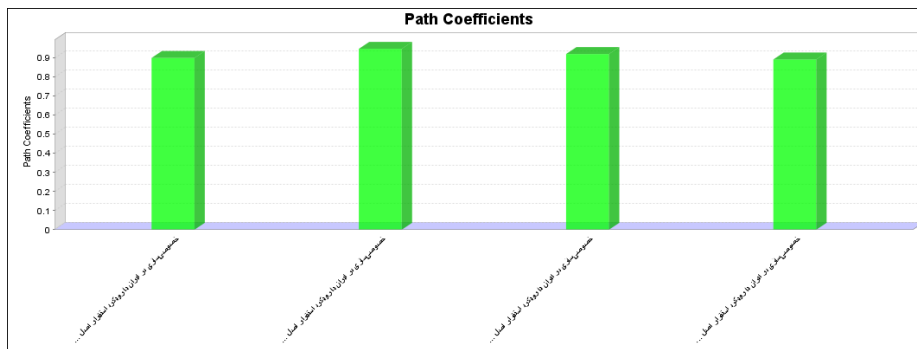
۰,۸۰۹	مولفه انگیزه های خصوصی سازی	اولویت سوم	۳
۰,۷۹۵	مولفه موانع خصوصی سازی	اولویت چهارم	۴

اولویت اول- مولفه اهمیت نقش خصوصی سازی (بارعاملی: ۰,۸۹۷)، اولویت دوم- مولفه زمینه های کاربرد (بارعاملی: ۰,۸۴۶)، اولویت سوم- مولفه انگیزه های خصوصی سازی (بارعاملی: ۰,۸۰۹)، و در نهایت اولویت چهارم- مولفه موانع خصوصی سازی (بارعاملی: ۰,۷۹۵).

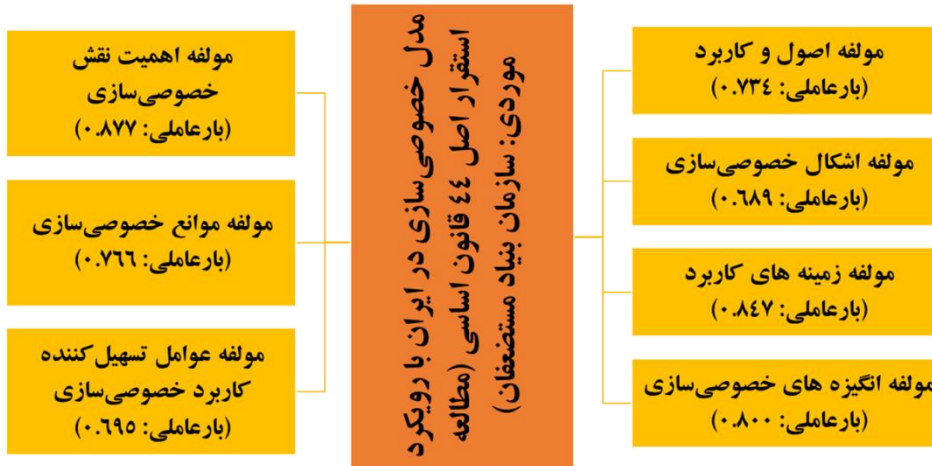
جدول ضریب مسیر خروجی تحلیل عاملی

معناداری	ضریب مسیر	مولفه	ردیف
	۰,۹۴۷	مولفه اهمیت نقش خصوصی سازی <<< مولفه زمینه های کاربرد	۱
معنادار	۰,۹۲۰	مولفه زمینه های کاربرد <<< مولفه انگیزه های خصوصی سازی	۲
	۰,۸۹۹	مولفه انگیزه های خصوصی سازی <<< مولفه موانع خصوصی سازی	۳
	۰,۸۹۲	مولفه موانع خصوصی سازی	۴

نمودار ضریب مسیر خروجی تحلیل عاملی

در نهایت با توجه به مدل تحلیل عاملی شاخص های نظام آموزشی جهت توسعه نگرش کارآفرینانه دانش آموزان هنرستان های شهر تهران در نمودار ۵، «الگوی نظام آموزشی جهت توسعه نگرش کارآفرینانه دانش آموزان هنرستان های شهر تهران»، به شرح ذیل ارائه می گردد: مدل خصوصی سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان)

جدول ۱۸- شاخص های برازش الگو

شاخص	دامنه قابل قبول	اصول و کاربرد	اشکال خصوصی سازی	زمینه های کاربرد	انگیزه های خصوصی سازی	اهمیت نقش خصوصی سازی	موانع خصوصی سازی	عوامل تسهیل کننده کاربرد خصوصی سازی
خی دو (X ²)	-	۸,۷	۱۰,۳۹۷	۳,۳۴۴	۴,۰۱۷	۲,۳۶۸	۲,۵۴۸	۸,۹۴۳
درجه آزادی	-	۲۹	۳۷	۱۹	۱۳	۳۷	۲۸	۳۳
X ² /df	۳ ≤	۰/۳۰۰	۰/۲۸۱	۰/۱۷۶	۰/۳۰۹	۰/۰۶۴	۰/۰۹۱	۰/۲۷۱
RMSEA	۰/۰۸ ≤	۰/۰۳۸	۰/۰۹۷	۰/۰۱۳	۰/۰۷۳	۰/۰۲۲	۰/۰۲۸	۰/۰۸۷
RMR	۰/۰۸ ≤	۰/۰۱۹	۰/۰۴۳	۰/۰۱۹	۰/۰۳۵	۰/۰۲۷	۰/۰۰۹	۰/۰۳۳
NFI	نزدیک به ۱	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۹
CFI	نزدیک به ۱	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۳	۰/۹۷	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۸
GFI	نزدیک به ۱	۰/۹۷	۰/۹۱	۰/۹۵	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۳
AGFI	نزدیک به ۱	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۹

همانگونه که ملاحظه شد RMSEA، RMR، NFI، CFI و در نهایت AGFI محاسبه

شده برای کل مدل، نشان از برازش مدل دارد. در پایان لازم به توضیح است که مقدار RMSEA

و RMR کمتر از $0/8$ GFI و AGFI بالای 90% و نزدیک به یک، همگی نشان‌دهنده اعتبار مدل هستند. همه این شاخص‌ها از مقادیر مطلوبی برخوردارند. در الگوی حاضر مؤلفه‌های مدل خصوصی‌سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان) (مؤلفه اشکال خصوصی‌سازی، مؤلفه اصول و کاربرد، مؤلفه انگیزه‌های خصوصی‌سازی، مؤلفه اهمیت نقش خصوصی‌سازی، مؤلفه زمینه‌های کاربرد، مؤلفه عوامل تسهیل‌کننده کاربرد خصوصی‌سازی، و در نهایت مؤلفه موانع خصوصی‌سازی): به عنوان متغیرهای مشاهده شده ۱ و متغیر خصوصی‌سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی، به عنوان متغیر مکنون ۲ در نظر گرفته شده است. شاخص‌های برازش الگو در تحلیل عاملی، برازش الگو را تأیید می‌نمایند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به آنچه تا کنون گفته شد، از جمع‌بندی مطالعات و پژوهش‌های پیشین و همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات و نیز بررسی عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های مدل خصوصی‌سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان)، از جمله سازوکارهای مناسب برای مدل خصوصی‌سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی (مطالعه موردی: سازمان بنیاد مستضعفان) را بر اساس اولویت‌بندی مؤلفه‌های تأیید شده در الگو، می‌توان چنین برشمرد:

جدول ارائه ساز و کارهای مناسب و پیشنهادات مبتنی بر یافته‌ها بر اساس اولویت‌بندی مؤلفه‌های

تأیید شده در الگو

اصول و کاربرد
✓ ایجاد، تعمیق و توسعه و باور خصوصی‌سازی در مدیران ارشد
✓ ایجاد، تعمیق و توسعه روحیه و باور خصوصی‌سازی در کلیه زیرمجموعه‌ها
✓ اعتقاد و باور شخصی و خصوصی پرسنل در بنیاد مستضعفان.
✓ انتظار کاربرد موفقیت‌آمیز خصوصی در کشور
اشکال خصوصی‌سازی
✓ انتقال مالکیت و مدیریت سازمان بنیاد مستضعفان به بخش خصوصی.

- ✓ برنامه‌ریزی به منظور شراکت/سرمایه‌گذاری مشترک سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ برنامه‌ریزی به منظور انعقاد قرارداد سازمان بنیاد مستضعفان با بخش خصوصی
- ✓ فروش سازمان‌های دولتی سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ برنامه‌ریزی به منظور کمک مالی دولت به سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ اعمال تصدی و مسئولیت توسط کاربران در سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ کاهش قوانین و مقررات در سازمان بنیاد مستضعفان.

زمینه‌های کاربرد

- ✓ برنامه‌ریزی به منظور تمیز کاربرد کالاها و خدمات لوکس و اساسی در سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ ایجاد و توسعه زمینه‌های کاربرد تمام کالاها و خدمات بدون هیچ‌گونه استثناء.
- ✓ ایجاد و توسعه زمینه‌های کاربرد کالاهای غذایی و کشاورزی در سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ ایجاد و توسعه زمینه‌های کاربرد در صنایع سبک و متوسط در سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ ایجاد و توسعه زمینه‌های کاربرد در صنایع سنگین و استراتژیک در سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ ایجاد و توسعه زمینه‌های کاربرد در کلیه صنایع بدون استثناء در سازمان بنیاد مستضعفان.

انگیزه‌های خصوصی‌سازی

- ✓ بررسی و برنامه‌ریزی خصوصی‌سازی با زمینه‌گرایی سیاسی سازمان بنیاد مستضعفان در عرصه جهانی.
- ✓ بررسی و برنامه‌ریزی خصوصی‌سازی با توجه به بازبودن اقتصاد در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی
- ✓ خصوصی‌سازی با توجه ویژگی‌ها و مسائل بخش خصوصی در سازمان بنیاد مستضعفان
- ✓ بررسی و برنامه‌ریزی خصوصی‌سازی با توجه تحولات اقتصادی و سیاسی مورد انتظار.

اهمیت نقش خصوصی‌سازی

- ✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به بهبود موقعیت اقتصادی و ارتقاء خوداتکایی در کشور.
- ✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به بهبود نقش بخش خصوصی و بهبود جو سرمایه‌گذاری در سازمان بنیاد مستضعفان.
- ✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به توسعه روابط اقتصادی سازمان بنیاد مستضعفان با سایر کشورها
- ✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به سهولت پرداخت وام عمومی در سازمان بنیاد مستضعفان
- ✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به بهبود کیفیت کالاها و خدمات در اقتصاد کشور.

✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به نبرد با بیکاری و تورم.
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به سهمیه بندی خرج و مصرف و کاهش کسری تجاری شدید در کشور
موانع خصوصی‌سازی
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به موانع و ملاحظات سیاسی در سازمان بنیاد مستضعفان
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به مشکلات اقتصادی، مسائل اجتماعی و عوامل محیطی در سازمان بنیاد مستضعفان
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به مسائل و فرآیندهای اداری در سازمان بنیاد مستضعفان
عوامل تسهیل‌کننده کاربرد خصوصی‌سازی
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به حمایت رهبران سیاسی سازمان بنیاد مستضعفان
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به گرایش اجتماعی سازمان بنیاد مستضعفان به مزایای خصوصی‌سازی.
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به ایجاد جو اقتصادی بهبودیافته برای خصوصی‌سازی
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به توسعه اداری جامع سازمان بنیاد مستضعفان
✓ بررسی، برنامه‌ریزی و اولویت‌بندی خصوصی‌سازی با توجه به حمایت بین‌الملل و محلی برای آرامش و ثبات در منطقه.

۷. پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

- پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی ابزار اندازه‌گیری میزان عملکرد خصوصی‌سازی در ایران با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی؛ ساخته شود و ضمن سنجش آن در سازمان بنیاد مستضعفان، ارتباط آن با مولفه‌های اکتشافی در تحقیق حاضر مقایسه گردد.
- به جهت افزایش روایی تحقیق حاضر پیشنهاد می‌شود این تحقیق در دیگر دستگاه‌های دولتی اجرا شده و نتایج با تحقیق حاضر مقایسه گردد.

- پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی عوامل علی بدست آمده در تحقیق حاضر در قالب یک تحقیق آزمایشی در سطوح مختلف تغییر یافته و کنترل گردد و تاثیر آنها را به عنوان متغیر مستقل در میزان خصوصی‌سازی در سازمان بنیاد مستضعفان با رویکرد استقرار اصل ۴۴ قانون اساسی، در قالب مقایسه های بین گروهی گزارش گردد.
- پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی دستگاه‌های کارآمد و غیرکارآمد به لحاظ ارتقاء عملکرد خصوصی‌سازی در ایران با هم از لحاظ دیگر مولفه‌ها با هم مقایسه شده و تفاوت‌های آنها لحاظ گردد.

فهرست منابع

- احمدوند، محمدرحیم (۱۳۹۲). واکاوی عملکرد خصوصی سازی در ایران. سیاست‌های مالی و اقتصادی، (۲)۱، ۱۴۳-۱۸۲.
- اعزازی م، فرخی استاد م، فرخی استاد م. (۱۳۹۰). بررسی نقش واگذاری شرکتهای دولتی در افزایش سودآوری و بازدهی آنها، پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۴(۱۳)، ۷۲-۴۹.
- امین زاده م. (۱۳۹۸). بررسی ارتباط بین کیفیت مدیریت و عملکرد کارکنان-مطالعه موردی استانداردی کردستان و فرمانداریهای تابعه. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه آزاد واحد سنندج.
- ایزدی نیان (۱۳۹۴). نارسائیه‌ها و محدودیت‌های نسبت‌های مالی در امر تصمیم‌گیری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
- آدام اسمیت، ثروت ملل، ترجمه دکتر احمد شمس، چاپ یکم.
- آذر، ع و منصور مومنی، ۱۳۸۵، "آمار و کاربرد آن در مدیریت"، جلد دوم، انتشارات سمت.
- پوراحمدی، معین، (۱۳۹۷)، آسیب‌شناسی اجرای خط‌مشی‌های خصوصی سازی در ایران، ۱۰(۳)، ۳۳۳-۳۵۶
- پی‌نو، ریموند، (۱۳۹۰)، مدیریت مالی، ترجمه جهانخانی ع، پارسائیان ع، تهران، انتشارات سمت، جلد اول.
- حاتمی، ل.، ۱۳۸۶، "بررسی تطبیقی ارزیابی عملکرد شرکتهای با استفاده از شاخص‌های **EVA** **ROE ROI – ARR**"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، دانشکده مدیریت.
- حساس یگانه ی، رئیس‌سی ز، حسینی م. (۱۳۹۷). رابطه بین کیفیت حاکمیت شرکتیو عملکرد شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۴(۱۳)، ۷۵-۱۰۰.
- خلیلی عراقی م. ۱۳۹۰. آزمون‌های پدیدینه جایگزینی اجباری در اقتصاد ایران. مجله تحقیقات اقتصادی و دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران و شماره 51، پاییز و زمستان.
- دانش‌فرد، کرم‌اله (۱۳۹۵). موانع اجرای خط‌مشی‌های عمومی در سازمان‌های غیردولتی (بخش خدمات پلیس +۱۰ و دفاتر خدمات پیشخوان دولت). مدیریت منابع در نیروی انتظامی، ۲(۲)، ۲۳-۵۰.
- رزاقی ا. ۱۳۹۰. نقدی بر خصوصی سازی ایران، چاپ اول. تهران: مؤسسه ی خدمات فرهنگی رسا.

رفیعی. م. ۱۳۷۴. بررسی مقایسه‌ای عملکرد شرکتهای واگذار شده به بخش خصوصی قبل و بعد از واگذاری در روند خصوصی‌سازی در جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.

رهنمای رودپشتی، ف. و هاشم نیکومرام، ۱۳۸۵، "مدیریت مالی راهبردی (ارزش آفرینی)"، انتشارات کسا کاوش، ص ۳۶۰.

سالار، زهرا (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی خصوصی‌سازی در ایران، محل انتشار: همایش ملی خصوصی‌سازی در ایران.

سالار، زهرا؛ علیان‌نژادی، محسن (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی خصوصی‌سازی در ایران. همایش ملی خصوصی‌سازی در ایران. سمنان: دانشگاه آزاد اسلامی واحد سمنان

سامتی، م. ۱۳۷۸، "مطالعه موردی در راستای کاهش فعالیت‌های اقتصادی دولت"، وزارت اقتصاد و دارایی.

سعیدی ع، بابالویان ش. ۱۳۹۱. عملکرد مالی و عملیاتی شرکتهای مشمول اصل ۴۴ عرضه شده در بورس اوراق بهادار تهران قبل و بعد از خصوصی‌سازی، فصلنامه علمی-پژوهشی جستارهای اقتصادی ایران، ص ۹-۲۸.

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۳/۰۹/۲۱، تاریخ روزنامه رسمی: ۱۳۸۵/۰۹/۱۵، تاریخ ابلاغ: ۱۳۸۴/۰۳/۰۵، شماره ابلاغ: ۱۲۵۸۱، شماره انتشار: ۱۷۹۹۵.

شاهسواری، ع (۱۳۸۵). بررسی تاثیر خصوصی‌سازی شرکتهای تولیدی بر بازدهی و عملکرد مالی آنها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، دانشکده مدیریت.

شورورزی و محمدی (۱۳۹۰). مقایسه عملکرد شرکتهای قبل و بعد از خصوصی‌سازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز.

طالب‌نیا ق، محمدزاده‌سالطه ح (۱۳۸۴). تاثیر خصوصی‌سازی شرکتهای دولتی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بر بازده سهام آنها، تحقیقات مالی، ۵ (۱۹)، ۹۷-۱۱۵.

طیبی ک، کرمی م، سریری ه (۱۳۹۰). تحلیل درجه باز بودن مالی و تجاری روی توسعه مالی ایران و شرکای تجاری، تحقیقات اقتصادی راه‌اندیشه، ۲۰۰۹-۱۹۹۶.

فرخی استاد م، فرخی استاد م (۱۳۹۰). بررسی نقش واگذاری شرکتهای دولتی در افزایش سودآوری و بازدهی آنها، پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۴ (۱۳)، ۴۹-۷۲.

- Ahmad, Ashfaq, Impact of Privatization on Banking Sector Performance of Pakistan.
- Asari, A. , Naseri, A.R. and Aghaee khoondabi, M. (2009)." Financial development and Economic Growth: Comparison of OPEC oil and non-oil developing countries, using the Generalized Method of Moment". Economic Research,.1-25 (In Persian).
- Baltar, F. & Brunet, I. (2018). Social research 2. 0: virtual snowball sampling method using Facebook. Internet Research, 22 (1), 57-74.
- Banerjee, A., and et al. (1993)." Co-integration, error-correction, and the econometric analysis of non-stationary data". Advanced Texts in Econometrics. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Ben Naceur,M, and Ghazouani. B. (2007)." GMM estimation of empirical growth model". Working paper no. 2001-w21.University of oxford.
- Goldsmith, R. W. (1969)." Financial structure and development". New Haven, CT7 Yale Univ. Press.
- Grand. Jamesl ;(2003); the Foundation of Economic Value Added; Wiley Pub
- Hadi Peykani, M. (2019). The public policy process primer. Isfahan: Islamic Azad University of Isfahan (Khorasgan) Research Deputy. (in Persian)
- Kaplan,R. S. and Norton, D. (1997),Translating Strategy Into Action: The Balanced Scorecard ,HBS Press,Boston, MA.
- Mansouri,Ali-Rostamkhani,Hosseini-Ramazani,Morteza-Bayat,Ali, SCRUTINIZING THE IMPACT OF PRIVATIZATION OF STATE-OWNED COMPANIES ON FINANCIAL PERFORMANCE, International Journal of Current Life Sciences - Vol.4, Issue, 6, pp.2780-2787, June, 2014
- Ochieng,Mulaku-Ahmad,Anwar, The Effects of Privatization on the Financial.
- Parker, D. (2018). The Official History of Privatization. Vol. II: Popular Capitalism, 1987-97. New York: Routledge.
- Paudel, N. R. (2009). A critical account of policy implementation theories: status and reconsideration. Nepalese Journal of Public Policy and Governance, 25(2), 36-54.

- Pressman J. , Wildavsky A. (1973) Implementation. Berkley: University of California Press.
- Rasti, M. (2009). "The relationship between financial development and economic growth in OPEC member countries: testing assumptions Patrick". Commercial Studies,38,59-67. (In Persian).
- Roosbehan, M. (2008)." The bases of Development Economics".3Th Ed,Tehran,Taban Publications (In Persian).
- Rowe, M. (2018). Going back to the Street: Revisiting Lipsky's Street-Level Bureaucracy. Teaching Public Administration, 30(1), 10-18.
- Salar, Z. & Alian Nejadi, M. (2011). Pathology of Privatization in Iran. National Conference of Privatization. Semnan: Islamic Azad University-Semnan Branch. Retrieved from: https://www.civilica.com/Paper-PRIVATIZATION01-PRIVATIZATION01_083.html. (in Persian)
- Salvatoreh, D. (2009)."International Trade". Translated by Hamid Reza Arbab,Tehran,Ney Publication (In Persian).
- Starr, P. (1998). The Meaning of Privatization, Yale Law and Policy Review, 6(1), 6-41.
- Steward. G. Bennet ;(1991); The Quest for Value; Harper Publishers Inc
- Tummers, L. (2018). Explaining the willingness of public professionals to implement new policies: A policy alienation framework. International Review of Administrative Sciences, 77(3), 555-581.